No. 2 9e JAARGANG FEBRUARI 1932

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: Drs. ABR. MEY EN Drs. J. PAARDEKOOPER — LITERATUUR: Drs A. ROBLES — BESLECHTE GESCHILLEN: Mr. P. J. DE KANTER — UIT DE FINANCIEELE HUISHOUDING DER OVERHEID: J. H. TEXTOR — UIT HET BUITENLAND: W. BEIJDERWELLEN, J. E. ERDMAN, Ch. HAGEMAN EN A. M. VAN RIETSCHOTEN — EFFICIENTIE: C. A. BLAZER EN L. POLAK — BELASTINGVRAAGSTUKKEN: P. K. NIEKERK — REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFT-LITERATUUR: Mej. Dr. R. PHILIPS, Drs. G. L. GROENEVELD, J. P. DE HAAN EN J. C. SPANGENBERG

MEDEWERKERS: PROF. Mr. Dr. H. W. C. BORDEWIJK, J. P. CROIN, Mr. P. J. DAM, E. VAN DIEN, W. H. ELLES, G. W. FRESE, PROF. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN Jr., S. KONIJN, JAMES POLAK, PROF. Dr. N. J. POLAK, J. E. SPINOSA CATTELA, Dr. A. STERNHEIM

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY
TESSELSCHADESTR 15 - AMSTERDAM, TEL. 82444

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGEGEVEN. - NADRUK IS GEOORLOOFD. ZOO DE BRON WORDT GENOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS.

VERSCHIJNT MAANDELIJKS, BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS. ABONNEMENT PER JAAR F 10.—, FRANCO PER POST F 10.24. BUITENLAND F 10.60. MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN JAARGANG

INHOUD

Van de Redactietafel . . . . . Blz. 17

De functie van den accountant en de leer van het gewekte vertrouwen . . . . . „ 17
door Prof. Th. Limperg Jr.

Pensioenvoorziening in het Particulier bedrijf . . . . „ 20
door A. H. J. de Goey

De wijzigingen van de Gemeentewet . . . . . „ 22
door W. Westra

Examenvraagstukken . . . . . „ 24
Red.: Drs. Abr. Mey en Drs. J. Paardekooper
Opgave No. 4 Examen Rekening-wetenschap Ned. Handels Hoogeschool December 1931
Investigation betreffend schadevergoeding aan uitgever

Lastige gevallen . . . . . „ 26
Beantwoording geval 10: Wat moet de accountant doen, als tusschen zijn goedkeuring der balans en de Algemeene Vergadering de bank failliet gaat, waar het aandeelhouders uit te keeren dividend werd gestort?

Uit het Buitenland . . . . . „ 27
Red.: W. Beijderwellen, J. E. Erdman, Ch. Hageman en A. M. van Rietschoten
The National Office Ratios Survey — De berekening van de bruto-winst van de vervangingswaarde — Berekeningen voor den inventaris met Sorteer- en Tabuleermachine — Schrijven op een afstand — De schrijfmachine voor iedereen — Het proces tegen den Directeur en accountant der Royal Mail Steam Packet Co.

Examen Rekeningwetenschap der Nederlandsche Handels Hoogeschool . . . . . „ 30
December 1931

Repertorium van tijdschrift-literatuur op het gebied van Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde . . . . . „ 32

Boeken-Repertorium . . . . . „ 34

Vragenbus . . . . . „ 35

Boekbeoordeeling . . . . . „ 35
Het Nederlandsch Zakenrecht van Dr. L. C. Hofmann, door Prof. P. A. J. Losecaat Vermeer

Ontvangen boekwerken . . . . . „ 36

VAN DE REDACTIETAFEL

Het verheugt ons onzen lezers te kunnen mededeelen, dat het M. A. B. zal worden vergroot. Terwijl tot op heden de inhoud van een nummer 32 kolommen bedroeg, zal dit voortaan, naar omstandigheden, van 32 tot 40 worden. Het thans verschijnende en de eerstvolgende zullen 40 kolommen bevatten.

Wij zeggen vanaf deze plaats den Heer *Muusses* voor zijn onvoorwaardelijke medewerking gaarne nog eens dank.

Zeer tot ons leedwezen moesten in de laatste maanden verschillende artikelen wegens plaatsgebrek blijven liggen. Ook kwamen sommige rubrieken, waaronder in het bijzonder „Uit het Buitenland" in het gedrang: De ingezonden copie kon helaas niet maandelijks worden verwerkt. Wij hopen door de getroffen regeling aan dezen misstand een einde te hebben gemaakt en vertrouwen, dat onze medewerkers zich ook in de toekomst niet onbetuigd zullen laten, zoodat wij ons deze uitbreiding niet behoeven te berouwen.

DE FUNCTIE VAN DEN ACCOUNTANT EN DE LEER VAN HET GEWEKTE VERTROUWEN

I

In mijn referaat voor het Accountants-Congres 1926 heb ik getracht, voor de functie van den accountant, voor zijn taak en in het bijzonder voor zijn verantwoordelijkheid een algemeenen grondslag te leggen, waarop zoowel de theorie als de praktijk van het vak logisch konden worden opgebouwd. De in dat referaat ontwikkelde gedachte is allengs in het spraakgebruik bij het onderwijs en bij de gedachtenwisseling in vakkringen aan gewezen als de „Leer van het gewekte Vertrouwen". Ofschoon gezegd mag worden, dat deze leer door velen in ons land is aanvaard, blijken er toch ook bij velen bezwaren tegen te bestaan. Het loont dus de moeite, mijn inzichten nog eens nader uit te werken. Daarbij komt, dat er in tal van opzichten misverstand blijkt te bestaan omtrent de normatieve regelen, welke ik met betrekking tot de praktijk der controle — met name t.a.v. den omvang der controle en de verhouding tot de interne controle — uit die algemeene Leer afleid. Ik heb dit misverstand omtrent mijn meening ten aanzien van de praktische vraagstukken der controle-leer reeds vroeger geconstateerd, maar ik deed de er-

varing op, dat de praktijk zelve en met name het werk van hen, die met mijn opvattingen instemden, de kwade gevolgen van dit misverstand voldoende keerden. Nu het echter zoover is gekomen, dat blijkens het proefschrift van *Belle* uit dit misverstand een heele „School" gevoed dreigt te worden, nu voel ik me geroepen, om nog eens duidelijk te maken, hoe de Leer van het gewekte vertrouwen volgens mijn opvatting normatief werkt voor de praktijk.

Het is mijn voornemen, in eenige artikelen mijn denkbeelden uit te werken. Ik begin met een beschouwing over het in den titel genoemde onderwerp, om later de toepassing van de in dit en in een volgend opstel ontwikkelde algemeene beginselen te behandelen. Ik zal slechts bij uitzondering mij begeven in een bestrijding van de meeningen van bepaalde personen; in 't algemeen zal ik mij bij de kritiek op anderer inzichten ermede vergenoegen, de meest verbreide opvattingen te bespreken en dan nog slechts die, welke voor de praktijk van invloed kunnen zijn. Een andere wijze van behandeling zou mij teveel tijd kosten en zou ook voor den lezer van dit blad minder doelmatig zijn.

* * *

Willen wij ooit tot een algemeenen grondslag voor de praktijk van het vak van den accountant komen, dan is het vóór alles noodig, dat er overeenstemming wordt verkregen omtrent de woorden, die wij gebruiken en de begrippen, welke deze voorstellen. Ik zal daarom in dit eerste opstel veel aandacht schenken aan de bepaling der begrippen, waarmede wij in het vraagstuk van de taak van den accountant te doen hebben. Ik zeg dit vooraf als waarschuwing aan de lezers, waaronder er zeker zullen zijn, die van dergelijk getheoretiseer niets willen weten. Ik beloof voor de volgende opstellen beterschap, maar ik maak van de gelegenheid gebruik om te betoogen, dat zulk getheoretiseer noodig is, om te komen tot een algemeenen grondslag voor de praktijk.

Wat bedoelen we met dien algemeenen grondslag? Ik spreek opzettelijk niet van „theoretischen" of van „wetenschappelijken" grondslag, omdat ik in deze artikelen niet alleen den theoreticus, maar ook en zelfs vooral den man van de praktijk wil overtuigen. En toch is de algemeene grondslag geen andere dan de theoretische en wanneer het gelukt, den grondslag zoo te leggen, dat hij logisch volgt en dus verklaard wordt uit de functie van den accountant, dan zullen we zelfs mogen spreken van een wetenschappelijken grondslag. Maar we behoeven 't voor den practicus niet zoo diep te zoeken. Voor hem vraag ik dus slechts naar een algemeenen grondslag voor zijn taak. Waarom? Omdat hij zonder dien grondslag stuurloos is bij de beslissingen, welke hij heeft te nemen omtrent hetgeen hij in het bijzondere geval te doen heeft of te laten. Er moet een *gedragslijn* zijn voor al die bijzondere gevallen, een richtsnoer, dat het mogelijk maakt, in de oneindige verscheidenheid van de bijzonderheden der praktijk den koers te houden. Onmogelijk is 't, bij de verscheidenheid der omstandigheden regelen op te stellen voor elk bijzonder geval. Noodig is 't dus, de beginselen vast te stellen, die algemeen gelden en welker toepassing leidt tot een consequente oplossing voor de onderling in bijzonderheden verschillende gevallen. Geen receptenboekje, waarnaar men nu en dan nog hoort vragen, als een Reglement van Arbeid geen uitsluitsel geeft omtrent hetgeen in het bijzondere geval mag worden nagelaten of moet worden gedaan; maar een algemeene grondslag, waarop de accountant als vakman zelf het plan van zijn arbeid kan optrekken.

* * *

Bepalen we thans, om met het eigenlijke onderwerp aan te vangen, welke functie de accountant in onze maatschappij vervult.

Reeds dadelijk wordt het nu noodig, het begrip *functie* te bepalen; wat hebben we onder de functie van den accountant te verstaan? Men gebruikt het woord functie in verschillende beteekenis. Laten we zijn gebruik in de wiskunde buiten beschouwing, dan heeft het de beteekenis van verrichting of groep van samenhangende verrichtingen en, daaruit afgeleid, in het dagelijksche leven die van ambt of post. In de wetenschap krijgt het woord een ietwat meer beperkte beteekenis; het is hier niet de concrete verrichting, handeling of werkzaamheid, maar de theoretisch gedachte verrichting, welke in de concrete handeling of in een samenstel van concrete handelingen wordt tot stand gebracht. Zoo kunnen we b.v. spreken van de functie van den handelaar in onderscheiding van diens werkzaamheid. De laatste bestaat in het koopen en verkoopen, het opslaan en het vervoeren van goederen; de functie kan men b.v. zien in het verbreeden van de markt of ook in het overbruggen van afstand of tijdruimte of in het opheffen van ongelijkmatigheden in vraag en aanbod tusschen opeenvolgende bedrijfstakken.

Wanneer we nu in den hier aangegeven zin van de functie van een persoon of zaak of van eenig ander verschijnsel spreken, dan veronderstellen we daarbij steeds, uitdrukkelijk of stilzwijgend, een bepaald gezichtspunt, van waaruit de concrete handelingen van den persoon, het concrete object enz. worden waargenomen. Dezelfde handeling kan functioneel een aantal beteekenissen hebben; en zoo is 't ook met een voorwerp, een persoon enz. Nemen we nog eens een voorbeeld. Een woonhuis vervult verschillende functies. Beschouwen we het uit een physisch gezichtspunt met betrekking tot den mensch, dan kunnen we zeggen, dat het de functie vervult van beschermer tegen de invloeden van de atmosfeer, van koude, warmte, regen enz. Beschouwen we het uit een ethisch gezichtspunt, dan zullen we b.v. kunnen zeggen, dat het woonhuis een functie vervult met betrekking tot het gezinsverband. Uit een technisch-architectonisch gezichtspunt zullen we kunnen spreken van de functie van de vormgeving en de afsluiting van ruimte en uit een aestetisch-architectonisch gezichtspunt zullen we b.v. over een bepaald huis spreken in zijn functie met betrekking tot het stadsbeeld, b.v. als afsluiter van een straat of plein. Zoo ziet men, hoe men, over hetzelfde huis sprekende, zijn functie zeer verschillend kan waarnemen. En datzelfde kan gezegd worden van elk concreet verschijnsel. Ook van den accountant. We zullen het dus moeten eens worden over het gezichtspunt, van waaruit we den accountant willen waarnemen.

Waarvan hangt nu de keuze van het gezichtspunt af? Van de vraagstukken, die men wil oplossen. Voor den theoreticus wordt het gezichtspunt primair bepaald door het doel van zijn wetenschap, voor den practicus door het doel, waarvoor de oplossing van het vraagstuk bestemd is. Klaarblijkelijk is aan het begrip van de functie, in den zin, waarin we het woord hier gebruiken, onverbrekelijk verbonden de veronderstelling van een oogmerk, waarop de verrichting der functie is ingesteld, van een doel, waarop de functie is gericht of van een resultaat, dat de functie doet ontstaan. De functie is niet gescheiden te denken van haar doel en haar resultaat; bij elk der hierboven gegeven voorbeelden kan men zien, dat de functie zin en inhoud ontleent aan haar doel en aan haar resultaat in een bepaald verband. Dat verband nu wordt beheerscht door het probleem en door het samenstel van verschijnselen, waarin de functie wordt gedacht. Op die wijze hebben wij hierboven kunnen vaststellen, hoe de functie van het zelfde concrete verschijnsel varieerde met het doel of het resultaat, dat in het oog werd gevat.

In ons geval hebben we te doen met economische vraagstukken. Wel kan men b.v. ook de ethische functie van den accountant tot een object van onderzoek maken, maar ik geloof niet, dat er meeningsverschil zal bestaan over mijn uitspraak, dat het vraagstuk van de wijze, waarop de accountant zijn beroep

behoort uit te oefenen, in eerste instantie een economisch vraagstuk is. Een vraagstuk immers van doelmatigheid van het beroep en van den arbeid van den accountant als middelen ten dienste van de behoeftenbevrediging.

We willen dus onderzoeken de *economische* functie van den accountant. En met name van den accountant in Nederland en in den huidigen stand van het accountantsberoep hier te lande. Deze beperkingen in onze doelstelling zijn volstrekt noodzakelijk, omdat de accountant — zooals trouwens elke andere functionaris — een plaats inneemt in de maatschappij, welke verschillend is met het land, waar hij werkt en met het stadium van ontwikkeling, waarin zijn beroep in dat land verkeert. Daarmede is niet gezegd, dat onze analyse straks geen beteekenis zou kunnen hebben voor het accountantsberoep in andere landen; het tegendeel is waar. Indien wij er in slagen, algemeene richtlijnen voor den accountantsarbeid in Nederland te trekken, dan moeten die ook in hoofdzaak gelden voor de accountants in andere landen. Maar er is nu eenmaal verschil tusschen den accountant in Nederland en dien in Duitschland, in Engeland, in de Vereenigde Staten, zooals die laatsten ook weer onderling verschillen. Er is verschil in kennis, in techniek van het beroep, in de opvattingen van de opdrachtgevers en de verwachtingen van de maatschappij. M.a.w. het woord accountant dekt in onderscheiden landen en op onderscheiden tijdstippen verschillende begrippen.

Het onderzoek naar de functie van den accountant is intusschen niet het uiteindelijk doel van onze analyse; wij zoeken naar den inhoud van de *taak* van den accountant, naar de factoren, welke die taak, d.i. zijn *arbeidstaak* bepalen. In dien zin is dus de taak onderscheiden van de functie; zij is het samenstel van concrete verrichtingen, de arbeid, dien de accountant moet verrichten, om zijn functie te vervullen. Wij willen weten, wat de accountant heeft te doen en te laten, opdat zijn economische functie in de maatschappij doelmatig en doeltreffend wordt vervuld, ten bate van de behoeftebevrediging, ten bate van de voortbrenging.

* * *

Vatten we nu het onderzoek aan, dan kunnen we vaststellen, dat de Nederlandsche accountant verschillende economische functies vervult, d.w.z. de accountants-functie valt in verschillende functies uiteen. Doorgaans onderscheidt men aldus tusschen de adviseerende en de contrôleerende functie; een onderscheiding, die weliswaar niet onjuist genoemd mag worden, maar die toch voor ons onderwerp voorloopig niet van beteekenis is. Die beide functies immers zijn, zooals wij nog nader zullen zien, in wezen niet te scheiden. Er is een veel belangrijker onderscheiding te maken, belangrijk vooral omdat ze de fundamenten van onze vraagstukken raakt; de accountants-functie valt uiteen in die van *contrôleerend (en adviseerend) orgaan van de bedrijfsleiding* en dat van *contrôleerend (en adviseerend) orgaan van het maatschappelijk verkeer*. Hoe belangrijk deze onderscheiding is, zal uit het vervolg blijken.

Bezien we eerst de functie van den accountant als *orgaan van de bedrijfsleiding*. Ik moet mij hier een kleine uitweiding veroorloven op het gebied van de Leer der Organisatie, welke noodig is voor het goede begrip van de verhouding, waarin de accountant tot het bedrijf staat.

Zoodra het bedrijf uitgroeit boven het eenmansbedrijf en dientengevolge een hierarchische arbeidsverdeeling — d.i. een arbeidsverdeeling met boven elkaar geordende geledingen — wordt toegepast, ontstaat een verhouding van Leider en Uitvoerder tusschen de verschillende geledingen. Denken we ons de organisatie als een pyramide of een kegel, dan kunnen we in den top de Opperste Leiding denken als centraal leidend orgaan, volgens welks aanwijzingen alle andere geledingen als uitvoerende organen aan de productie meewerken.

Wil nu de leiding van den Oppersten Leider doel treffen, dan zal ze tot in alle geledingen moeten doordringen; ze zal zich dus van bovenaf moeten voortzetten door alle geledingen heen. En omdat de Opperste Leider niet rechtstreeks de geledingen kan bereiken, wordt de leiding van geleding tot geleding doorgegeven. In elke geleding ontstaat aldus weer een verhouding van Leider en Uitvoerder, omdat elke geleding is het leidende orgaan voor de volgende geledingen, terwijl elke geleding op haar beurt weer Uitvoerder is, niet alleen t.o.v. de Opperste Leiding, maar ook t.o.v. de onmiddellijk voorafgaande geleding. Totdat men in de onderste geleding slechts Uitvoerders vindt. Er onstaat dus een differentiatie in de leiding.

Voor de doeltreffendheid der leiding nu is naast het dirigeeren — het geven van de aanwijzingen voor de uitvoering — ook contrôle noodig. Zonder contrôle op de uitvoering verkrijgt de Leider niet de zekerheid, dat de uitvoering geschiedt overeenkomstig zijn aanwijzingen. Let wel: ik spreek hier van contrôle in het algemeen, dus niet alleen van administratieve contrôle en van accountantscontrole. De controle is aldus een volsterkt noodzakelijk element in de leiding.

Met de toeneming van de grootte van het bedrijf groeit ook de pyramide. De trek, dien de zwaarte van de arbeids-massa uitoefent, doet het aantal geledingen steeds toenemen; de afstand tusschen den Oppersten Leider en de onderste geleding wordt steeds grooter en daarmede neemt niet alleen de behoefte aan controle toe, maar ook groeien de contrôle-maatregelen in omvang.

Laat men dezen groei zich onbestuurd voltrekken onder den trek van de toenemende zwaarte der arbeidsmassa dan zal men kunnen waarnemen, dat de contrôle mèt de leiding wordt gedifferentieerd. De geledingen van de leiding worden tevens geledingen van de contrôle; het leidende orgaan doet telkens tevens dienst voor de contrôle — niet alleen voor zijn eigen leidenden arbeid, maar ook ten behoeve van de Opperste Leiding.

Deze natuurlijke ontwikkeling van de controle brengt vele bezwaren mede; de samenvoeging van de dirigeerende en de contrôleerende functie telkens in denzelfden persoon wordt al spoedig economisch irrationeel. In de eerste plaats, omdat beide functies zeer verschillende eigenschappen en bekwaamheden vereischen; hetgeen op den duur merkbaar wordt in den vorm van een kosten-voordeel bij de splitsing der functies. Door een splitsing kan men den dirigeerenden leider ontheffen van de voor zijn persoonlijkheid bezwarende controle, terwijl de contrôleerende functie kan worden verbijzonderd in personen, die zich in 't bijzonder bekwamen voor de controleerende functie. In de tweede plaats, omdat ook de techniek van het dirigeeren en die van het contrôleeren zeer verschillen. De splitsing der functies maakt het mogelijk de techniek der contrôle te vervolmaken. En in de derde plaats, omdat de leidende organen voor den Oppersten Leider *ondeugdelijke* contrôleorganen zijn aangezien zij in hun contrôle niet alleen den arbeid van de onder hun leiding staande uitvoerende organen omvatten, maar tegelijkertijd het resultaat van hun eigen leidenden arbeid. In hun mededeelingen omtrent de uitvoering vindt de Opperste Leider dus niet de noodzakelijke waarborgen van objectiviteit en belangeloosheid, welke een contrôleerend orgaan behoort te geven. M.a.w. er is bij de hier besproken combinatie van functies weer behoefte aan contrôle op de contrôle.

Het een met het ander leidt ertoe, dat behoefte ontstaat aan een afzonderlijk contrôle-apparaat, aan een orgaan, dat zich verbijzondert op de controle en buiten de geledingen der leiding

om de contrôleerende functie vervult. Schematisch kan men zich de zaak zoo voorstellen, dat naast de vorenbedoelde pyramide der leiding komt te staan een kolom of een pyramide van de contrôle, welke van terzijde uit met haar waarnemingen doordringt in de geledingen der eerste pyramide en aldus als contrôlestaf vrijstaat van de leidende organen onder den Oppersten Leider en met dezen laatste in rechtstreeksche verbinding staat. Aldus ontstaat in het bedrijf de verbijzonderde functie van den Controleur.

Deze functie — de eerste van de twee hiervoren onderscheiden functies — valt nu op doelmatige wijze voor een groot deel aan den accountant toe. Als deskundige op het gebied van de administratieve contrôle en geschoold bedrijfseconoom is hij voor deze functie de aangewezen man. En wij zien dan ook in ons land — zooals trouwens ook in het buitenland, met name in Engeland en de V.S. — den accountant als chef van den contrôle-staf die functie meermalen vervullen. Let wel, ik spreek hier nog niet over de onderscheiding tusschen den openbaren accountant en den accountant-beambte; ik spreek nog slechts over de functie, ongeacht de formeele of de juridische verhouding tusschen de Opperste Leiding en den accountant. Maar dit dient reeds thans opgemerkt te worden: deze functie is er eene, welke in wezen hierarchisch ondergeschikt is aan die van de centrale Opperste Leiding en ze bestaat slechts, om deze in haar functie te steunen.

* * *

We komen nu tot de functie van *contrôleerend orgaan van het maatschappelijk verkeer*. Het is vooral deze functie, welke onze aandacht vraagt; het is met betrekking tot haar, dat de eigenlijke problemen rijzen. Wij laten echter die problemen voorloopig rusten en beginnen met een analyse van de functie.

De maatschappij heeft sedert lang gebroken met de oude verhoudingen t.a.v. de financiering der productie. Voorheen was het de eigenaar van het bedrijf, die niet alleen het productie-proces leidde, maar ook zijn bedrijf financierde uit eigen vermogen, uit eigen besparingen, opgebouwd uit het in het bedrijf verworven inkomen. De klassieke figuur van den persoonlijken ondernemer, die van niemand afhankelijk en aan niemand verantwoording verschuldigd was, heeft voor het grootste deel der voortbrenging afgedaan. Bankkrediet, leveranciërskrediet, rechtstreeksch krediet van spaarders in den vorm van deposito's en obligatieleeningen en eindelijk de deelnemingen der spaarders in de naamlooze vennootschap hebben de financiering van een groot deel der voortbrenging radicaal gewijzigd. Zonder die verandering zou de productie zich zeker niet zoo krachtig hebben kunnen ontwikkelen als zij in de laatste honderd jaren heeft gedaan. Maar met die verandering is nu ook de verhouding van het bedrijf tot de maatschappij geheel gewijzigd. De financieele opbouw der voortbrenging is afhankelijk geworden van de maatschappelijke deelneming aan de financiering; en het maatschappelijk verkeer eischt daarvoor in ruil van de producenten verantwoording over het beheer der hun toevertrouwde spaarpenningen en verantwoording over hun bestuur. Die verantwoording wordt formeel gegeven in de jaarrekening der naamlooze vennootschap, in de bankstaten, in het prospectus der emissie en in andere publicaties; daarnevens in de inlichtingen, verstrekt aan kredietgevers, banken enz.

Het is duidelijk, dat het maatschappelijk verkeer op den duur niet bevredigd kan worden met verantwoording en gegevens, verschaft door hem, die het geld vraagt, het vermogen beheert. Het is rationeel, dat het verkeer om inlichtingen vraagt van anderen dan de belanghebbenden; m.a.w. dat het verlangt *contrôle* op hetgeen deze belanghebbenden het maatschappelijk verkeer ter informatie aanbieden. Aanvankelijk stelt het zich tevreden met het instituut van het commissariaat. De commissaris treedt op als vertrouwensman van aandeelhouders en van enkele andere groepen van spaarders — b.v. als commissaris van verzekerden bij de levensverzekeringsbedrijven — en het maatschappelijk verkeer buiten die groepen van belanghebbenden profiteert mede van de contrôle van dezen functionaris. Totdat men ervaart, dat die contrôle niet voldoende waarborgen schept. De commissaris, die als amateur-contrôleur geen tijd heeft, om den omvangrijken arbeid der contrôle te verrichten en ook mist de deskundigheid, om in het samengestelde apparaat van het moderne bedrijf doeltreffend contrôle uit te oefenen, vraagt zelf om hulp en steun van den vakman-contrôleur.

De accountant doet thans zijn intrede in de maatschappij als *vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer*, met name als vertrouwensman in en voor de financiering der voortbrenging. Daarbij is hij ook vertrouwensman voor tal van bijzondere belangen, de belangen van zijn opdrachtgevers. Maar de groote beteekenis van zijn ambt wordt ontleend aan zijn functie van vertrouwensman van de onpersoonlijke maatschappij, van de spaarders en van de andere belanghebbenden, *die niet zijn opdrachtgevers zijn*. Die functie van vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer is verreweg de belangrijkste functie van den accountant. Zij geeft den hoofdinhoud aan zijn ambt, bepaalt ook in hoofdzaak zijn economische rol in de maatschappij.

De aard van deze functie is niet nieuw. Ik zei reeds, dat de commissaris vóór hem een soortgelijke functie vervulde; en nog altijd is de commissaris naast den accountant vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer met betrekking tot dezelfde belangen. Dit beteekent, dat wij later hun beider functies en dus ook hun beider taak tegenover elkaar zullen moeten bepalen en afbakenen. Maar uit het voorgaande is reeds een zeer belangrijk verschil gebleken. Op het gebied van de taak van den accountant is de commissaris slechts een amateur; het zijn het element van deskundigheid en het element van beroepsmatigheid, die aan de accountantsfunctie een heel andere beteekenis geven dan aan de functie van den commissaris.

Ook de functie van den beroepsmatigen vertrouwensman van het verkeer is intusschen niet nieuw. Ik noem het chemisch laboratorium met zijn contrôle op en zijn certificaten betreffende de samenstelling van voedingsmiddelen, den veearts met zijn contrôle op de hoedanigheid en de verzorging van het vee ten behoeve van de verbruikers, en vooral den actuaris, die voor het levensverzekeringsbedrijf reeds vóór den accountant de belangrijke functie van vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer vervulde.

Doch geen van die functies heeft een beteekenis erlangd, welke ook maar in de verte is te vergelijken met die van den accountant, die reeds sedert lang in Engeland, in lateren tijd in Amerika en in Nederland en in den allerlaatsten tijd ook in Duitschland een van de meest belangrijke factoren is geworden in de financiering der voortbrenging.

Th. L. Jr.

PENSIOENVOORZIENING IN HET PARTICULIER BEDRIJF

Onder bovenstaanden titel is in 1930 verschenen een werk van Dr. *H. Thierry*, waarin een uitnemende verhandeling is gegeven over het daardoor bedoelde onderwerp. Dat de bespreking van dit werk eerst thans een plaats vindt, is zeker niet het gevolg van gebrek aan waardeering voor de belangrijke studie van den schrijver. Wie een degelijk overzicht wil hebben van wat op het gebied van pensioenvoorziening in het particuliere bedrijf reeds is verricht, moet ongetwijfeld dit werk lezen. De schrijver geeft daarin aan, wat er is, wat er wel en wat er niet